

Johannes de dooper en Herodes

Thema: De rondwandeling

Lukas 3: 19-20 en Mattheüs 14: 1-12

VOORAF

In alle Evangeliën wordt verteld over Johannes de Doper, de voorloper van de Heere Jezus. Hij roept mensen op tot bekering en wijst de Heere Jezus aan als het Lam van God, Dat de zonde der wereld wegneemt. Aan de prediking van Johannes komt abrupt een eind als Herodes Johannes in de gevangenis zet. Daar zet deze vertelling in.

a. Johannes en Herodes (Luk. 3: 19-20)

UITLEG VAN DE TEKST

De koning Herodes Antipas is een 'viervorst'. Oorspronkelijk was het de titel die de Romeinen gaven aan iemand die over een vierde deel van een gebied heerste. Later kreeg de titel een andere inhoud, het was meer een algemene titel geworden voor bijvoorbeeld een koning over een deel van het keizerrijk en dat zien we hier bij Herodes Antipas. Hij regeert over Galilea en Perea, een klein gedeelte van het gebied Palestina.

Deze viervorst Herodes is dezelfde als in Lukas 3: 1. Hij was getrouwd met een dochter van de Arabische koning Aretas IV. Op een reis naar Rome liet hij haar in de steek voor Herodias, de vrouw van zijn broer Filippus. Volgens de Joodse wet was een dergelijke relatie verboden. Herodias schijnt het bij Herodes Antipas echter geweldig naar haar zin te hebben gehad. Herodes verstootte voor haar zijn eigen vrouw, ook dat ging tegen de Joodse wetten in, evenals zijn huwelijk met een schoonzus. Johannes hoort van de handelswijze van de koning en bestraft hem voor zijn zondige levenswijze. Het

gaat daarbij niet alleen om zijn huwelijksontrouw, al wordt dat met name genoemd, het gaat om alle wandaden die Herodes deed. We weten niet om welke wandaden het ging, wel weten we dat Herodes Antipas een wrede vorst was, die niet schroomde mensen uit de weg te ruimen.

Johannes bestraft Herodes als een profeet. Hij herinnert ons hier aan Elia, die iedere keer aan het hof van koning Achab verscheen, om zijn levenswijze te bestraffen. De gevangenneming van Johannes de Doper door Herodes Antipas vormt een climax van alle wandaden van de koning. Herodes zelf blijkt wel enig ontzag voor Johannes te hebben gehad, maar omdat Herodias hem daartoe aanzet, zet hij hem toch gevangen. Hij deed dit om zijn nieuwe vrouw Herodias ter wille te zijn. Ze had het duidelijk op Johannes voorzien. Dit omdat hij deze dubbele echtbreuk bestrafte. De gevangenschap zal voor Johannes eindigen in de dood. Na ongeveer een jaar is hij onthoofd (Matth. 14: 1-12; Mark. 6: 17-29; vgl. Luk. 9: 9).

TER OVERWEGING

In de vertelling moeten we benadrukken dat Johannes alle mensen op dezelfde manier benaderde. Farizeeën, tollenaars, soldaten en koningen werden opgeroepen te breken met de zonde en zich met het hele hart tot de Heere te bekeren. Johannes doet hierbij denken aan de profeet Elia, die naar het koninklijke paleis ging om koning Achab te wijzen op zijn zondige levenswijze.

Zonder onderscheid moet ook vandaag aan de dag het Woord aan iedereen verkondigd worden. Iedereen, ook leden van een koninklijke familie, heb-

ben zich aan het Woord van God te houden. Daarbij heeft iedereen geloof en bekering nodig om eeuwig te kunnen leven.

b. Johannes gedood (Matth. 14: 1-12)

UITLEG VAN DE TEKST

Het gerucht over Jezus' prediking en wonderen bereikt ook koning Herodes Antipas. Dat gebeurt net nadat Herodes Johannes de Doper heeft laten ombrengen. Wanneer de koning de verhalen over de Heere Jezus op zich in laat werken, zegt hij tegen zijn knechten: 'Deze is Johannes de Doper, hij is opgewekt van de doden, en daarom werken die krachten in hem.' Het geweten van Herodes lijkt te gaan spreken. Het is opvallend dat Herodes, die bekend stond om zijn sympathie voor de Sadduceeën die de opstanding loochenden, nu gelooft dat Johannes uit de doden is opgestaan. Waarschijnlijk hangt Herodes' gedachte samen met het bijgeloof van die tijd, dat er van uit ging dat gestorvenen als demonen in levende mensen terugkeerden. Dat zou dan ook de wonderen, waarvan Herodes hoort, verklaren. 'In diezelfde tijd' spreekt over de tijd dat het gerucht over de wonderwerken van Jezus Herodes bereikte en dit was na de dood van Johannes.

Mattheüs blikte nu terug op de dood van Johannes. Johannes was door Herodes gevangen gezet, omdat deze hem op zijn zondige relatie met Herodias wees. In duidelijke bewoordingen veroordeelde Johannes het gedrag van Herodes. Het is de koning niet geoorloofd de vrouw van zijn broer tot vrouw te nemen. Uit de Griekse tekst blijkt dat Johannes deze bloedschande verschillende keren heeft veroordeeld en daarom is Herodias hoogstwaarschijnlijk tot haar plan gekomen om Johannes te doden. Ik wil er nog op wijzen dat zowel voor het willen doden van Jezus als voor dat van Johannes het Griekse apokteino 'doden' door Mattheüs wordt gebruikt (Matth. 16: 21; 17: 33; 21: 38-39 en 26: 4). Zo wordt het lot van Johannes verbonden met dat van Jezus.

Herodes blijft echter verantwoordelijk voor zijn eigen daden. De evangelisten doen evenals Josephus geen melding van het jaar waarin Johannes gevangen werd gezet. Meestal wordt gedacht dat hij in het jaar 30-31 gevangengenomen is en in het jaar 31 of 32 ter dood is gebracht. Hij werd volgens diezelfde Josephus opgesloten in de burch van Machaerus, een vesting in het Overjordaanse, waar Johannes vaak werkte.

Herodes wil Johannes eerst niet doden vanwege zijn angst voor de Joden. Zij houden Johannes

voor een profeet. Daarbij heeft Herodes toch een zeker ontzag voor Johannes gehad. Dan breekt de dag waarop de koning zijn verjaardag viert aan. Het vieren van verjaardagen is een heidens gebruik en dat heeft Herodes overgenomen. Tijdens het verjaardagsfeest van de koning vloeit de wijn rijkelijk en wordt er gedanst. In Israël dansten de vrouwen slechts bij bijzondere gelegenheden. We moeten dan vooral aan rituele reidansen denken. De dans van Salome, de dochter van Filippus en Herodias, is dan ook zeer ongebruikelijk en ongepast. Salome gaat zich te buiten ten aanzien van waarschijnlijk halfdronken mannen. Verder lijkt Salome in alles op haar moeder. Ze trouwde eerst met haar oom (viervorst Filippus) en later met haar neef. Ze werd dus achtereenvolgens schoonzus en nicht van haar moeder Herodias.

Koning Herodes belooft Salome dat hij haar zal geven wat zij wenst. Hij legt daar zelfs een eed op af. De werking van alcohol zal daarbij een rol hebben gespeeld. Herodes zal in zijn hoogmoed zijn macht aan zijn gasten hebben willen tonen. Lev. 5: 4 zegt: 'Of als een mens zal gezworen hebben, onbedacht met zijn lippen uitsprekende, om kwaad te doen, of om goed te doen; naar al wat de mens in den eed onbedacht uitspreekt, en het is voor hem verborgen geweest, en hij is het gewaar geworden, zo is hij aan een van die schuldig.' We kunnen daaruit concluderen dat een dergelijk eed verboden was. Dit zweren geeft opnieuw aan voor de lezers hoe slecht deze Herodes is (vgl. de woorden van Jezus over 'zweren' in Matth. 5: 33-37). Het zweren heeft een misdaad tot gevolg.

Het meisje hoort de belofte van Herodes aan. Hoogstwaarschijnlijk heeft zij over deze belofte nagedacht. Hier kan zij alleen maar beter van worden. Zij vraagt echter iets dat niemand zou verwachten. Zij vraagt het hoofd van Johannes de Doper in een schotel. Haar verzoek wil zij direct ingewilligd zien. Zij zegt: 'Geef mij hier...' Herodes kan de dood van Johannes niet uitstellen. Zijn gasten zijn getuige van zijn belofte. Het is waarschijnlijk dat haar moeder achter dit verzoek zit. Zij zal een hekel aan deze man Gods hebben gehad, vanwege zijn veroordelende uitspraken betreffende haar relatie met Herodes.

'En de koning werd bedroefd.' Dit is in overeenstemming met Mark. 6: 20 waar we lezen dat hij Johannes graag hoorde. Hij wil echter niet onder zijn eed uit. Hij is bang om zijn gezicht te verliezen. Eerst doodt hij Johannes niet vanwege zijn angst voor het volk, nu doodt hij hem vanwege zijn eed. Dit tekent Herodes als een zwak man die zich laat leiden door anderen.

In de feestzaal neemt niemand het voor Johannes op. Zonder dat er een proces plaatsvindt, wordt hij onthoofd. De onthoofding vindt plaats in de burcht Machaerus. Deze burcht ligt ten oosten van de Dode Zee, aan de zuidgrens van Perea. Deze burcht lag vier dagreizen van Tiberias waar hoogstwaarschijnlijk het verjaardagsfeest plaatsvond.

In de loop van het feest wordt het hoofd van Johannes de Doper aan Salome gegeven. Zij brengt het hoofd naar haar moeder, die nu haar zin heeft.

De discipelen van Johannes namen het lichaam mee om het te begraven. We weten niet of de discipelen van Johannes' dood gehoord hebben en daarop hebben gevraagd het lichaam van hun meester te mogen begraven of dat zij het lichaam hebben gevonden, terwijl zij op weg waren om Johannes te bezoeken. Het was in die dagen niet gebruikelijk om het lichaam van iemand die onthoofd was, over de muur te gooien.

Na de begrafenis boodschappen zij de Heere Jezus dat Johannes is onthoofd. Deze boodschap kan een waarschuwing voor Herodes Antipas ingehouden hebben.

TER OVERWEGING

- We zouden met de kinderen kunnen spreken over het vieren van onze verjaardagen. De Joden en de eerste christenen deden dat niet. Anderen deden dat in die tijd wel. Het is op zich niet verkeerd om je verjaardag te vieren en eraan te denken dat de Heere je weer een jaar bewaarde. We moeten wel maat weten met het vieren van onze verjaardagen. Heel gemakkelijk wordt de grens van het toelaatbare overschreden. Dan kan en mag op een verjaardag heel veel.
- Herodes blijkt een halfslachtige man te zijn geweest. Hij koestert eerbied voor Johannes. Hij hoort hem graag en schijnt ook nog wel eens zijn advies te hebben opgevolgd (Mark. 6: 20). Als Johannes de zondige levenswijze van de koning aan de kaak stelt, ligt dat gevoeliger. Hoeveel mensen zijn er vandaag aan de dag niet net zo halfslachtig. We willen best nog wel luisteren naar het Woord van God, we willen bepaalde zaken nog wel doen ook, als het maar niet te dichtbij komt. Als we aangesproken worden op ons levenshouding gaat het te ver en komt het dichtbij.
- Herodes zweert lichtvaardig. Daarmee gaat hij tegen het gebod van de Heere in (Lev. 5: 4). Hij

wil zijn eed ook niet herroepen, omdat hij bang is voor gezichtsverlies. We moeten onze kinderen erop wijzen dat we niet lukraak mogen zweren. We kunnen daarbij vraag en antwoord 100 van onze Heidelbergse Catechismus betrekken: 'Is het dan zo grote zonde, Gods Naam met zweren en vloeken te lasteren, dat God Zich ook over diegenen vertoort, die, zoveel als hun mogelijk is, het vloeken en zweren niet helpen weren en verbieden?' 'Ja gewisselijk; want er is geen groter zonde, noch die God meer vertoort, dan de lastering Zijns Naams; waarom Hij die ook met den dood te straffen bevolen heeft.'

- Johannes ervaart de gevolgen van het onverkort vasthouden aan het Woord van de Heere. Hij wordt daarvoor gevangengezet en uiteindelijk betekent het zijn dood. Wie niet voor het Woord van de Heere uitkomt, zal geen last krijgen met de wereld. Wanneer je je echter door het Woord van de Heere laat leiden, zullen de gevolgen niet uitblijven. Je zult dan met haat en tegenstand te maken krijgen. De Heere geeft echter juist dan ook een belofte: 'Zalig zijt gij, als u de mensen smaden, en vervolgen, en liegende alle kwaad tegen u spreken, om Mijnentwil. Verblijdt en verheugt u; want uw loon is groot in de hemelen; want alzo hebben zij vervolgd de profeten, die voor u geweest zijn' (Matth. 5: 12-13).

GELOOFSLEER

Johannes is een echte profeet. Hij spaart niemand, ook de koning niet. Hij is getrouw aan het Woord van de HEERE. Vgl. hiervoor de Heidelbergse Catechismus, vraag en antw. 108: 'Wat leert ons het zevende gebod?' 'Dat alle onkuisheid van God vervloekt is, en dat wij daarom, haar van hart vijand zijnde, kuis en ingetogen leven moeten, hetzij inden heiligen huwelijken staat of daarbuiten.'

We wijzen ook op vraag en antw. 106 van de Heidelbergse Catechismus: 'Maar dit gebod schijnt alleen van het doodslaan te spreken?' 'God, verbiedende den doodslag, leert ons, dat Hij den wortel des doodslags, als nijd, haat, toorn en wraakgierigheid, haat en zulks alles voor een doodslag houdt.' En tenslotte op van de Heidelbergse Catechismus, vraag en antw. 100: 'Is het dan zo grote zonde, Gods naam met zweren en vloeken te lasteren, dat God zich ook over diegenen vertoort, die, zoveel als hun mogelijk is, het vloeken en zweren niet helpen weren en verbieden?' 'Ja gewisselijk; want er is geen groter zonde, noch die God meer vertoort, dan de lastering zijn Naams; waarom Hij die ook met den dood te straffen bevolen heeft.'

